



NARODNI
DOM
MARIBOR

KONCERTNA
POSLOVALNICA

Orkestrski cikel 2019/2020

3. abonmajski koncert

Dvorana Union, Maribor, 20. januar 2020 ob 19.30

Nemški narodni mladinski orkester

LOTHAR ZAGROSEK, dirigent

Spored

Ludwig van Beethoven (1770–1827)

Uvertura k operi *Fidelio*, op. 72

Klaus Huber (1924–2017)

Tenebrae za veliki orkester

I.

II. Golgota

III.

Sergej Maingardt (1981)

»Rush« za veliki orkester, ozvočeni ansambel in elektroniko

Ludwig van Beethoven

Simfonija št. 5 v c-molu, op. 67

I. Allegro con brio

II. Andante con moto

III. Allegro

IV. Allegro

Ludwig van Beethoven je svoj opus pričel s *Klavirskim triom*. Izbira je bila seveda premišljena – njegov učitelj, Joseph Haydn, je veljal za »očeta« simfonije in godalnega kvarteta, Mozart pa se je na Dunaju uveljavil s svojimi klavirskimi koncerti. Beethoven torej ni hotel tekmovati s svojima predhodnikoma, temveč se je želel v avstrijski prestolnici uveljaviti v novem žanru. Šele takrat, ko je bil deležen dovolj velikega priznanja, najprej s svojimi klavirskimi improvizacijami in nato tudi s klavirskimi sonatami, se je lotil počasne metamorfoze simfoničnega žanra. Pri tem je uveljavljal predvsem dve novosti: simfonija je morala biti čim bolj dosledno organsko zgrajena, kar pomeni, da je v celoti izhajala iz ene same motivične celice, ki jo je skladatelj s pomočjo motivično-tematskega dela razpredel čez celotno skladbo, v nadaljevanju pa je svoja simfonična dela skušal opremiti tudi z vedno bolj izrazito svetovnonazorsko vsebino.

Obe potezi lahko odkrivamo v znameniti *Peti simfoniji*, ki je bila prvič izvedena na povsem predolgem koncertu 22. decembra 1808, ob boku s *Četrtilim klavirskim koncertom*, *Šesto simfonijo*, *Fantazijo za klavir, zbor in orkester* ter nekaterimi komornimi deli. Orkester je bil slabo pripravljen, dvorana slabo ogrevana, zato ni čudno, da je premraženo in utrujeno občinstvo spregledalo kvalitete danes najbrž najbolj razvpite simfonije. Njen začetni motiv – trikratno ponovitev istega tona in skok terce navzdol – lahko danes razumemo kot nekakšno šifro za celotno umetniško glasbo. Paradoksalno je, da je ta motiv sam po sebi pravzaprav trivialen in nezanimiv, pomembnejše pa je, kako določa celotno strukturo simfonije.

Za *Peto simfonijo*, ki ji je prvi Beethovnov biograf A. F. Schindler nadel ime »Usoda trka na vrata«, je značilen poudarjen ciklični koncept – začetni motiv določa prav vse stavke simfonije, natančno pa je premišljen tudi tonalni plan, za katerega je značilna ambivalenca med c-molom in C-durom. Prav ta »tonalni« boj s končno prevlado svetlega C-durom lahko metaforično razumemo kot pot od trnja do zvezd. Zanimivo je, da so imanentno glasbene odločitve (npr. strogo premišljen



tonalni plan in dovršene formalne odločitve – Beethoven ustaljeno obliko scherza prekinja z dvema ponovitvama tria in tako skberzo že po prvi skrajšani ponovitvi začetnega dela poveže s finalom prek daljše gradacije, zgrajene na pedalnem tonu) mnoge razlagalce vodile k prepričanju, da se za simfonijo skriva poseben program. Prav takšna dvojnost zaupanja zgolj v glasbeno stvarino in v njeno gnetenje ter na drugi strani razprta možnost glasbene povednosti je v veliki meri zaznamovala razvoj glasbe v 19. stoletju.

Kljub na videz izredno gladkemu glasbenemu stavku je bilo ustvarjanje simfonije bistveno bolj mukotrpno – od prvih idej do krstne izvedbe je minilo kar pet let, v skladateljevi zapuščini pa lahko odkrijemo vrsto skic začetka simfonije, ki nam razkrivajo, kako natančen je bil pri domišljanju svojega koncepta. Delo je verjetno potekalo počasi prav zato, ker je Beethoven iskal nove simfonične rešitve in se je odmikal od preprostejših klasicističnih šablon. Podobno odmikanje od dobro utečenih modelov je značilno tudi za prvi in edini skladateljev operni poizkus. Leta 1803 se je preselil v stanovanje v gledališču Theater an der Wien, kjer je najprej poizkušal uglasbiti libreto Emanuela Schikanederja, sicer avtorja *Čarobne piščali*, toda že naslednje leto se je ogrel za francosko dramo o zakonski ljubezni, ki vodi do politične osvoboditve. Osnovna Beethovnova težava in hkrati novost je bila, da je skušal v opero položiti tudi jasno idejno noto, povezano z revolucionarno idejo osvoboditve posameznika. Toda pri tem svojem smelem projektu se ni mogel oprijeti nobenega nemškega modela, zato je vsaj v žanrskem pogledu njegova opera *Fidelio* sestavljena iz nemškega tipa spevoigre in francoske opere rešitve ter solzave komedije. Podobno kot za *Peto simfonijo* občinstvo ni imelo prevelikega razumevanja tudi za opero, ki se je zdela predvsem predolga. Zato je skladatelj prvo verzijo predelal in nato pripravil še tretjo; daleč največ muk pa mu je predstavljala uvertura, saj je napisal kar štiri variante. Končna verzija, ki jo bomo slišali nocoj, se odpoveduje širšemu tematskemu

napovedovanju in skuša bolj povzeti osnovno atmosfero opere, razpeto med začetno »domačno« situacijo in končno širšo politično revolucionarno sliko.

Gotovo je bil prav Beethoven tisti skladatelj, ki je izrazito močno zaznamoval zgodovino glasbe; kasnejši skladatelji so se bili prisiljeni opredeljevati do njegovih kompozicijskih in tudi idejnih rešitev. Ti premisleki so se preselili tudi v 20. stoletje, ko je ameriški skladatelj John Cage izjavil, da je v zgodovini glasbe najbolj zgrešil prav Beethoven. Pri tem je meril na njegovo zavezanost glasbeni dramaturgiji napetosti in sprostitve, medtem ko je sam želel zvokom preprosto pustiti, da zgolj obstajajo, kar gre seveda povezovati z njegovo zavezanostjo vzhodnjaški filozofiji, predvsem zen budizmu. Na svoj način se Beethovnu posveča tudi novo delo skladatelja **Sergeja Maingardta** (1981), ki je v Kölnu diplomiral iz elektronske kompozicije, nato pa je študiral še nove medije in tehnologijo v Düsseldorfu. Njegovo zanimanje velja predvsem sodobnim tehnologijam v povezavi s človeškim zaznavanjem, zato ne preseneča, da v svojih delih raziskuje meje estetskih meja sodobne glasbe kot tudi človeške kognicije. Ustvarja predvsem dela za trak, živo elektroniko, zvočne instalacije in tudi dela za akustične instrumente. Pogosto sodeluje s koreografi, video umetniki in popularnimi glasbeniki, njegova dela pa so bila izvedena na številnih festivalih po svetu.

V svojem novem delu »*Rush*« za veliki orkester, ozvočni ansambel in elektroniko se ponovno ukvarja s političnim vprašanjem. Zanima ga, kako bi bilo mogoče v času digitalizacije glasbeno izraziti tematiko, povezano s svobodo, ki je bila v centru Beethovnovih zanimanj, s protesti in z revolucijo. Pri tem mu kot navdih služi prestopanje meja obstoječih glasbenih struktur in hierarhij, kakor tudi sodobni razvoj tehnologije.

Z Beethovnom pa je na poseben način povezana tudi skladba *Tenebrae* sodobnega švicarskega skladatelja **Klause Huberja** (1924–2017). Za skladbo, ki je nastala med letoma 1966 in 1967 po naročilu švicarskega mecena Paula Sacherja, je skladatelj leta

1970 prejel Beethovnov nagrado mesta Bonn. Ko je skladatelj ustvarjal delo, so njegove predstave krožile predvsem okoli simbolov zatemnitve življenja in zatemnitve sonca. Vendar obeh podob ni skušal glasbeno predočiti s tonskim slikanjem, temveč je skušal na glasbeni način predstaviti močne sile, ki delujejo na notranjost človeka in njegovo eksistenco. Skladatelj je zato prepričan, da je povsem mogoče, da so v delu »inštrumenti orkestra pod podobnim pritiskom, kakršnega sem moral vzdržati sam med komponiranjem«. Huber izhaja iz tisočletnih počel vzhodnih kultur, ki ne ločujejo ostro med človekom in naravo, medtem ko je zahodna slika sveta izrazito osrediščena predvsem na človeka. »Vse, kar nam ni razvidno z racijem«, piše

Huber v obrazložitvi svojega dela, »občutimo povsem spontano kot sovražno«, kar naj bi veljalo tudi za glasbo. Huber se sklicuje na nemškega romantičnega pisatelja Jean Paula in izpostavlja njegovo vizijo sle, ki vodi pesnika skozi najrazličnejše prostore kozmosa; pri tem pa takšno duhovno potovanje človek doživlja s strahom in grozo, a vendarle tudi z upanjem. Prav takšna vizija naj bi navdihnila skladbo *Tenebrae*, ki sicer poteka v petih odsekih. Ti prinašajo občutljive zvočne fragmente, ki jih lahko razumemo kot tipične dediče osvobojenega modernističnega prostora, hkrati pa ostaja Huber zavezan premišljeni formalni gradnji in njeni vpetosti v močne emocionalne silnice.

Gregor Pompe

NEMŠKI NARODNI MLADINSKI ORKESTER



Nemški narodni mladinski orkester

Nemški narodni mladinski orkester ima med velikim nemškimi orkestri najmlajšo zasedbo; leta 1969 ga je ustanovil Nemški glasbeni svet, združuje pa najboljše mlade glasbenike v državi, stare od 14 do 19 let. Med dirigenti, ki so vodili orkester, so poleg maestra Sira Simona Rattla tudi druga velika imena, kot so Herbert von Karajan, Kurt Masur, Gustavo Dudamel in Kiril Petrenko. Med solisti naj omenimo Christiana Tetzlaffa, Tabeo

Zimmermann in Fazila Saya ter rock glasbenike Stinga in Petra Maffaya. Od leta 2018 je Sir Simon Rattle njihov častni dirigent: »Kakšno veliko zadovoljstvo je spoznati to čudovito prihodnjo generacijo kolegov glasbenikov! Menim, da je prihodnost orkestru varna v vaših rokah.« Mladi glasbeniki se za orkester potegujejo na avdicijah pred žirijo profesionalnih glasbenikov. Med intenzivnimi delovnimi fazami pripravijo pomembna orkestrska dela vseh obdobij, integralni del njihovih koncertnih sporedov pa je zmeraj tudi sodobna glasba in praižvedbe novih del. Koncertne turneje so glasbenike Nemškega narodnega mladinskega orkestra ponesele po celi Evropi in tudi v Azijo, Afriko ter Severno in Južno Ameriko. Orkester je sodeloval v številnih zgodovinsko pomembnih projektih, kot je praznovanje 50. obletnice Berlinskega zračnega mostu s Kurtom Masurjem v New Yorku ter s koncerti v Johannesburgu in Cape Townu, kot del kulturnega dogajanja pred svetovnim nogometnim prvenstvom leta 2010. Leta 2016 je orkester otvoril Nemško leto v mehiški prestolnici, leto zatem pa ponovno nastopil na turneji z Nemškim narodnim mladinskim baletom. Leta 2018 so se mladi glasbeniki podali na turnejo v Indijo, Romunijo, Italijo in Kanado, leta 2019 pa v Republiko Južno Afriko.

Delovanje orkestra podpira nemško Ministrstvo za družinske zadeve, starejše, ženske in mladino, DekaBank, sklad Evonik Foundation, Daimler AG, mesto Bonn, Nemško združenje za uprizoritvene umetnosti, Sindikat nemških orkestrskih glasbenikov, Sklad Nemškega narodnega mladinskega

orkestra in številni zasebni donatorji. V Beethovnovem letu 2020 aktivnosti orkestra še dodatno podpirajo BTHVN2020 iz skladov Zveznega vladnega komisariata za kulturo in medije, zvezna dežela Severno Porenje-Vestfalija, mesto Bonn in okrožje Ren-Sieg.



LOTHAR ZAGROSEK

Lothar Zagrosek



Nemški dirigent Lothar Zagrosek je svojo glasbeno pot pričel kot član Zbora Regensburške katedrale. Dirigiranje je študiral pri Hansu Swarovskem, Istvánu Kertész, Brunu Maderni in Herbertu von Karajanu. Po prvih imenovanjih za generalnega glasbenega direktorja v Solingenu in Krefeld-Mönchengladbachu je postal šef dirigent avstrijskega Radijskega simfoničnega orkestra z Dunaja, kot tudi glasbeni direktor pariške Velike opere, gostujoči šef dirigent Simfoničnega orkestra BBC, generalni glasbeni direktor opere v Leipzigu in Stuttgartu, šef dirigent orkestra Koncertne hiše iz Berlina in prvi gostujoči dirigent ter umetniški svetovalec Mlade nemške filharmonije. Zagrosek je mednarodno priznan predvsem po svojem opernem delu, dirigiral pa je v številnih

vodilnih opernih hišah, če omenimo zgolj najpomembnejše: operna hiša Dunaj, München in Berlin, opera Semper v Dresdnu, bruseljski Théâtre de la Monnaie, Kraljeva opera Covent Garden in festival Glyndebourne. Na področju koncertnega ustvarjanja je Zagrosek sodeloval z mnogimi vodilnimi mednarodnimi orkestri. Med njimi so leipziški orkester Gewandhaus, Berlinski in Münchenski filharmonični orkester, Simfonični orkester iz Bamberga, Simfonični orkester Bavarskega radia, Kraljevi orkester Concertgebouw, Dunajski simfoniki, Londonski filharmoniki, Simfonični orkester iz Atlante in Simfonični orkester NHK iz Tokia. Nastopil je na prestižnih festivalih, kot so Dunajski in Berlinski festivalski tedni, londonski Proms, Operni festival v Münchnu in Salzburški festival.

Lothar Zagrosek je izjemno priznan prvak sodobne glasbe. Veliko njegovih posnetkov je bilo nagrajenih s pomembnimi mednarodnimi nagradami, med njimi so nagrade Edison, Cannes Classical in nemška diskografska nagrada, večkrat pa so bili njegovi posnetki nominirani tudi za grammyja. Zagrosek se strastno posveča glasbenemu izobraževanju in podpiranju mladih talentov. Tako je zaveznik Ofenzive za kulturno izobraževanje v Berlinu in predstojnik umetniškega svetovalnega telesa Dirigentskega foruma Nemškega glasbenega sveta ter žirije za Nemško dirigentsko nagrado. Leta 2006 je prejel Hessensko kulturno nagrado ter leta 2009 nagrado kritikov za izjemne glasbene dosežke. Leta 2017 je prejel častni naziv in častniški križ reda za zasluge Zvezne republike Nemčije.

Napovedujemo in vabimo

Kvartet Dover



KVARTET DOVER

28. januar 2020 ob 19.30,
dvorana Union, Maribor

3. koncert Komornega cikla in za izven

*Sporod: Ludwig van Beethoven,
Benjamin Britten, Paul Hindemith*

NÜRNBERŠKI SIMFONIKI

Howard Shelley,
dirigent in pianist

28. februar 2020 ob 19.30,
dvorana Union, Maribor

4. koncert Orkestrskega cikla in za izven

*Sporod: Felix Mendelssohn-Bartholdy,
Edward Elgar*



Nürnbergski simfoniki



Howard Shelley

◀ NARODNI DOM MARIBOR ▶

Informacijska pisarna Narodnega doma Maribor, od ponedeljka do petka od 9.00 do 16.00,
ob sredah od 9.00 do 17.00, ob sobotah od 9.00 do 12.00 ter uro pred vsako prireditvijo.

Dvorana Union: uro pred vsako prireditvijo.

☎ (02) 229 40 11, 229 40 50, 031 479 000, 040 744 122

✉ vstopnice@nd-mb.si; **spletni nakup vstopnic:** <http://nd-mb.kupikarto.si/>

📘 www.facebook.com/narodni.dom.maribor

🌐 www.nd-mb.si

VEČER
RADIO CITY